

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Divi Thomae Aqvinatis Doctoris Angelici Opera Omnia

Summa diligentia ad exemplar Romanæ Impreßionis restituta
Complectens Primam Secundæ, & Secundam Secundæ Summæ
Theologiæ

Thomas <von Aquin, Heiliger>

Venetiis, 1593

4 Vtrum hoc habeat ey fine.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-72759](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-72759)

¶ Ad hoc dicitur, quod finis etiam adiunctus, potest referri ad actum interioriorem uoluntatis, & ad actum exterioriorem. Si referat ad actum interioriorem, non est circumstantia, sed ad substantiam actus specifice concurrens. Si autem referatur ad actum exterioriorem, finis adiunctus habet rationem circumstantiae. Et sic cum aliquis moechatur, ut furetur, iuratum est circumstantia fornicationis exterioris, & specificatio interioris uelle: propter quod in sexto articulo huius quod dicitur, quod huiusmodi finis, puta, iuratum, specificat et fornicationem exteriori formaliter, & non materialiter. I. ut fiat sub illo interiori uelle, & non secundum se. Idem ergo finis est circumstantia, & specificatio, relatus ad eundem actum exterioriorem humanum diuersimodè. I. formaliter & materialiter. Et quonia sermones in scientia, sunt formales, merito bonitas ex fine ut specificat, distinguit contra bonitatem ex circumstantia etiam finis.

¶ In ratione ad tertium eiusdem quarti articuli, dubium occurrit. Quo sit possibile actum bonum ex genere & circumstantiis, ordinari ad malum finem, aut econuerso: quia est malus, uel bonus ex fine adiuncto. ergo non uariatur ex fine. Et tenet sequela: quia quilibet finis adiunctus habet rationem circumstantiae respectu actus exterioris sui, ut dictum est. Vt ergo implicatio in adiecto, cum dicitur actus malus ex genere & circumstantiis ad bonum finem, aut econuerso. Cessat autem, quod totus hic sermo. I. de fine ut circumstantia, & fine malo, ad quem actus bonus, & bono, ad quem actus malus ordinatur, de fine adiuncto intelligitur, ut patet ex supradictis.

¶ Ad hoc potest dupliciter dici. Primo, quod licet actus malus et ex circumstantia omnis finis, non possit ordinari in bonum finem: actus tamen malus et ex circumstantia finis, potest ordinari in finem bonum. uerbi gratia, fornicari propter furari, propter prodigum esse, propter usurpationem status, propter uindictam exercendam, & sic deinceps, addendo finem fini semper malum, impossibile est ordinari in bonum. Effet enim malus ex circumstantia omnis finis, & sic effectus implicatio in adiecto: sed fornicari propter furari, quamuis sit actus malus ex genere & circumstantia finis, potest tamen ordinari in bonum propter elemosynam dandam. Sed quia circumstantia finis non arretatur magis ad unum finem, quam plures: aut

rum esse ex alio non dependet: & in his sufficit considerare ipsum eorum esse absolute. Quaedam tamen sunt, quorum esse dependet ab alio: unde oportet, quod considerentur per considerationem ad causam, a qua dependent. Sicut autem esse rei dependet ab agente, & forma, sic bonitas rei dependet a fine. Unde in personis diuinis, quae non habent bonitatem dependente ab alio, non consideratur aliqua ratio bonitatis ex fine. Actiones autem humanae, & alia, quorum bonitas dependet ab alio, habent rationem bonitatis ex fine a quo dependent, praeter bonitatem absolutam, quae in eis existit. Sic igitur in actione humana, bonitas quadruplex considerari potest. Una quidem secundum genus, prout scilicet est actio: quia quantum habet de actione, & entitate, tantum habet de bonitate, ut dictum est. * Alia uero secundum speciem, quae accipitur secundum obiectum conueniens. Tertia secundum circumstantias, quasi secundum accidentia quaedam. Quarta autem secundum finem, quasi secundum habitudinem ad bonitatis causam.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod bonum, ad quod aliquis respiciens operatur, non semper est uerum bonum, sed quandoque uerum bonum, & quandoque apparet: & secundum hoc, ex fine sequitur actio mala.

AD SECUNDUM dicendum, quod quamuis finis sit causa extrinseca, tamen debita proportio ad finem, & relatio in ipsum, inhaeret actioni.

AD TERTIUM dicendum, quod nihil prohibet actioni haberi unam praedictarum bonitatum, deesse aliam: & secundum hoc, contingit actionem, quae est bona secundum speciem suam, uel secundum circumstantias, ordinari ad finem malum, nec econuerso: non tamen est actio bona simpliciter, nisi omnes bonitates concurrant: quia quilibet singularis defectus cau-

plures, quam omnes possibiles adiungi: ideo dicitur secundo, quod in hoc, & similibus sermonibus, intelligendum est de circumstantiis manentibus pure circumstantiis, & non de circumstantiis transeuntibus in specificantia actum. Unde cum circumstantia finis transeat in specificans actum, ut in sexto articulo auctor docet fat malum: bonum autem causatur ex integra causa, ut Dionysius dicit 4. c. de diuinis nominibus. *

ARTICVLVS V.

Utrum aliqua actio humana sit bona, uel mala in sua specie.

AD QUINTUM sic proceditur. Videtur, quod actus morales non differant specie secundum bonum & malum. Bonum enim & malum in actibus inuenitur conformiter rebus, ut dictum est. * Sed in rebus bonum & malum non diuersificat speciem: idem enim species est homo bonus, & malus. ergo neque etiam bonum & malum in actibus diuersificant speciem.

¶ 2. Præ. Malum, cum sit priuatio, est quoddam non ens. sed non ens non potest esse differentia, secundum Philosophum in 3. Metaph. * Cum ergo differentia constituat speciem, uidetur quod aliquis actus ex hoc, quod est malus, non constituitur in aliqua specie: & ita bonum & malum non diuersificant speciem humanorum actuum.

¶ 3. Præ. Diuersorum actuum secundum speciem, diuersi sunt effectus: sed idem specie effectus potest consequi ex actu bono & malo, sicut homo generatur ex adulterio, & ex matrimoniali concubitu. ergo actus bonus & malus non differunt specie.

¶ 4. Præ. Bonum & malum dicitur in actibus quandoque secundum circumstantiam, ut dictum est: sed circumstantia cum sit accidens, non dat speciem actui. ergo actus humani non differunt specie propter bonitatem & malitiam.

SED CONTRA. Secundum Philosophum in 2. Eth. * Similes habitus, similes actus reddunt: sed habitus bonus & malus differunt specie, ut liberalitas & prodigalitas. ergo & actus bonus & malus differunt specie.

RESPON. Dicendum, quod omnis actus speciem habet ex suo obiecto

nulla erit in moralibus malis species positua: de hac enim loquitur, ac per hoc nulla uere, & proprie contrarietas inter actum, habitumque iustitiae & iniustitiae, temperantiae & intemperantiae: quod est contra communem doctrinam. Oportet enim utriusque contrarium ut sit, esse ens posituum formaliter, & non tantum subiectiue.

¶ Ad claritatem huius obscurae difficultatis scito, quod dicere non audeo, nisi expressa diuina sententia in prima par. q. 4. ar. 1. ad 2. & 3. contra Gen. c. 9. explicaret, quod hic tangitur. I. quod malum genus, & differentia in moralibus formaliter, est ens posituum, & bonum

inferius, consequens est, quod cum dicitur, quod actus bonus ex genere, & circumstantiis, potest ordinari in malum finem, intelligitur de circumstantiis non transeuntibus respectu eiusdem actus in specificans: & similiter de malo. Et sic cessat obiectio quia finis, qui est circumstantia actus exterioris secundum se, transit in specificans, & sic non excipitur finis ab aliis, quia circumstantia: sed quia non manet in sua priuatio, sed transit in specificans. Et hoc oportet bene notare, & reuolere in sequentibus, ubi de duobus bonitatibus moralibus scilicet ex fine, & genere, ac circumstantiis erit iterum.

Super Questionibus de circumstantiis. Articulus quintus.

Circa quintum articulum huius de circumstantiis questionis, & specialiter in responsione ad secundum, dubium magni dilucidandum est, quomodo fiat haec duo simul, scilicet differentia secundum bonum & malum, constituit distinctas & contrarias species actuum moralium: & malum non est natura aliqua, sed nihil, ut Augustinus & Dionysius dicit. Si enim actus moralis malus, puta, intemperantia, species est aliqua inter entia contraria speciei temperantiae, sicut nigredo albedini, sequitur, quod differentia mali est natura aliqua, & non priuatio. Constat, quod priuatio nulla potest constituitur speciem actus, aut habitus, aut cuiusque rei. Si autem malum secundum totam suam formalem latitudinem, priuatio, nihilque est:

artic. 1.

part. 4. medium.

M. 4. r. ad 5. r. cor. 1. artic. 1.

par. 4. medium. n. c. m.

ex. 10. 11.

artic. 1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 18. 19. 20. 21. 22. 23. 24. 25. 26. 27. 28. 29. 30. 31. 32. 33. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 41. 42. 43. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 50. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 65. 66. 67. 68. 69. 70. 71. 72. 73. 74. 75. 76. 77. 78. 79. 80. 81. 82. 83. 84. 85. 86. 87. 88. 89. 90. 91. 92. 93. 94. 95. 96. 97. 98. 99. 100.

et. 1. 2.

in